

Oktabr, 2024-yil

KONFERENSIYA TO'PLAMI

MILLIY TARAQQIYOT STRATEGIYASI: O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH MASALALARI VA XALQARO TAJRIBALAR TAHLILI

ilmiy-amaliy konferensiya

SANOAT KORXONALARIDA MOLIYAVIY OPERATSIYALARNI AVTOMATLASHTIRISHNING STRATEGIK ZARURATI VA IQTISODIY SAMARADORLIKKA TASIRI

Muallif: To'q'liyev Abdirauf Bahodir og'li¹

Affilyatsiya: Xalqaro Nordik universiteti¹, Doktorant¹

E-mail: abdirauftukliev@gmail.com¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13926062>

ANNOTATSIYA

Sanoat korxonalarining moliyaviy holatini muntazam ravishda tahlil qilmasdan samaradorlikni oshirish biroz mushkul jarayon hisoblandi. Ushbu ma'lumotlarni muntazam ravishda tahlil qilish uchun esa ma'lumotlarni tez va bexato yetkazib beruvchi vositalar talab qilinadi, ko'rinib turibdiki bugungi kunning tez rivojlanayotgan bozor iqtisodiyoti xatolar va kamchiliklarni kechirmaydi. Kuchli tahlil kelajak uchun muhim strategiyalarning poydevori bo'lib xizmat qiladi. Axborot texnologiyalari asrida, bozor iqtisodiyoti boshqa sohalar kabi kerakli ma'lumot va yangiliklarga ehtiyoj sezadi.

Kalit so'zlar: sanoat korxonalari, moliyaviy holat, samaradorlikni oshirish, tahlil, bozor iqtisodiyoti

Doimiy axborot oqimini ta'minlash lozim. Har bir sanoat korxonasida moliyaviy jarayonlarni avtomatlashtirish esa ushbu tahlillar uchun birlamchi ma'lumotlarni yig'ishda katta yordam beradi. Keling biz siz bilan Moliyaviy jarayonlarni tahlil qilishda kerak bo'ladigan asosiy ko'rsatkichlarni ko'rib o'tamiz, ko'rib o'tish jarayonida ularni 3 bosqichda tahlil qilamiz, yani aynan qayerdan ushbu ma'lumotlarni olamiz, uzliksiz olib turish uchun qanday avtomatlashtirishimiz kerak va ushbu ma'lumotlar kelajakdagi strategiya uchun qanday xizmat qiladi.

Birinchi asosiy ko'rsatkichlar guruhi bu - Moliyaviy ko'rsatkichlar guruhi, ushbu ko'rsatkichlar guruhiga kiruvchi ma'lumotlarni manbalari bo'lib buxgalteriya hisobotlari, bank hisobotlari va ichki moliyaviy tizimlar xizmat qiladi. Bundan tashqari mijozlarning to'lovlarini real vaqt rejimida qabul qiluvchi API lar kerak bo'ladi. Ularni avtomatlashtirish uchun esa hozirda dunyoda keng qo'llanilayotgan ERP yani Enterprise Resource Planning tizimlarini integratsiya qilish lozim. Ushbu tizimlar korxonaning umumiy resurslarini rejalashtirishga mo'ljallangan tizimlar bo'lib ular tizimlari tashkilotning barcha asosiy jarayonlarini yagona platformada integratsiya qiladigan dasturiy ta'minotdir. ERP tizimlari odatda turli bo'limlar va operatsiyalar, masalan, buxgalteriya, sotish, xaridlar, ishlab chiqarish, inventar boshqaruvi va kadrlar bo'limini bitta tizim ostida birlashtiradi. Bu tizimlar real vaqt rejimida ishlaydi va turli ma'lumotlarni bir joyda jamlab, samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Ushbu ko'rsatkichlarni tahlil qilish orqali esa korxonaning moliyaviy barqarorligini va rivojlanish salohiyatini ko'rish mumkin.

Moliyaviy ko'rsatkichlarning sog'lom bo'lishi investitsiyalarni jalb qilish, qarz olish imkoniyatlarini oshirish va o'sish rejaları uchun juda ham zarur hisoblanadi.

Ikkinchi ko'rsatkichlar guruhi - Operatsion ko'rsatkichlar guruhi bo'lib ularga kiruvchi ma'lumotlar manbalari ishlab chiqarish bo'limi hisobotlari, inventar tizimlari, va zavod monitoringi tizimlari hisoblanadi. Bunda ishlab chiqarish jarayonlarini real vaqt rejimida kuzatish va optimallashtirish uchun IoT (Internet of Things) sensorlaridan foydalanish zarur. IoT tizimlari ishlab chiqarish liniyasidagi turli jarayonlar, uskunalar va resurslar holatini uzluksiz kuzatib boradi.

Avtomatlashtirish jarayoni ERP tizimlari bilan integratsiya qilinishi bilan kengaytirilishi mumkin. ERP tizimi IoT sensorlaridan kelgan ma'lumotlarni birlashtiradi va real vaqt rejimida ishlab chiqarish samaradorligini kuzatishga imkon beradi. Bu orqali korxonalar xarajatlarni kamaytirish va resurslardan to'liq foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Operatsion ko'rsatkichlarni tahlil qilish orqali ishlab chiqarish jarayonlarini yaxshilash, narxlarni optimallashtirish, va resurslar samaradorligini oshirish mumkin. Bu kelajakdagi raqobatbardoshlikni saqlab qolish uchun muhimdir, chunki ishlab chiqarish samaradorligini oshirish orqali ishlab chiqarish xarajatlarni kamaytirish va mahsulot sifatini oshirish imkoniyati paydo bo'ladi.

Uchinchi ko'rsatkichlar guruhi - Bozor va sotuv ko'rsatkichlari bo'lib ushbu guruhga kiruvchi ma'lumotlarning manbalari CRM (Customer Relationship Management) tizimlari, sotuvlar hisobotlari, va marketing tadqiqotlari bo'lib xizmat qiladi. Mijozlar va sotuvlar haqidagi ma'lumotlarni real vaqt rejimida olish uchun CRM tizimlarini ishlatish tavsiya etiladi. CRM tizimlari orqali mijozlar bilan muloqot, sotuv hajmi, mijozlarning qoniqish darajasi kabi ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish imkoniyati mavjud.

Avtomatlashtirish uchun CRM tizimlarini sotuv va marketing platformalari bilan integratsiya qilish zarur. Bu tizimlar orqali avtomatik ravishda mijozlar va sotuvlar ma'lumotlari tahlil qilinib, marketing strategiyalari optimallashtiriladi va bozor segmentatsiyasi amalga oshiriladi. Google Analytics, Salesforce kabi marketing platformalari API-lar orqali uzluksiz ma'lumot yig'ishga yordam beradi.

Bozor va sotuv ko'rsatkichlarini tahlil qilish orqali korxonalar mijozlar ehtiyojlarini yaxshiroq tushunishi, sotuvlar hajmini oshirish yo'llarini aniqlashi, va yangi mahsulot yoki xizmatlarni rivojlantirish imkoniyatlariga ega bo'ladi. Bu o'sish va rivojlanish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi va bozor ulushini oshirishga xizmat qiladi.

To'rtinchi ko'rsatkichlar guruhi - Resurslar guruhi bo'lib ularga kiruvchi ma'lumotlarning manbalari moliyaviy hisobotlar, aktivlar va majburiyatlar reyestrlari, va ish haqi tizimlari hisoblanadi. Resurslarni uzluksiz kuzatish va optimallashtirish uchun aktivlarni boshqarish uchun EAM (Enterprise Asset Management) tizimlaridan foydalanish tavsiya etiladi. Shuningdek, HRM (Human Resource Management) tizimlari orqali kadrlar ma'lumotlarini boshqarish va kuzatish mumkin.

ERP tizimlari bilan integratsiya qilinishi orqali kirishlar va resurslar ma'lumotlari avtomatlashtirilgan holda kuzatilib boriladi va bu resurslarning holati va yetarililigini monitoring qilish imkoniyatini beradi. Bu esa resurslardan samarali foydalanish, xarajatlarni kamaytirish va uzluksiz ishlab chiqarish uchun sharoit yaratadi.

Kirimlar va resurslarni tahlil qilish orqali korxonaga uzoq muddatli rivojlanish uchun zarur bo'lgan aktivlarni boshqarish va majburiyatlarni bajarish uchun strategiyalar ishlab chiqishi mumkin. Resurslarning barqarorligi va ularning samaradorligi korxonaning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlash uchun muhim hisoblanadi.

Beshinchi ko'rsatkichlar guruhi - Risk tahlili ko'rsatkichlari guruhi bo'lib ularga kiruvchi ma'lumotlarning manbalari valyuta bozorlari, kredit reyting agentliklari, va ichki xavf boshqaruvi hisobotlari orqali taqdim etiladi. Risklarni real vaqt rejimida tahlil qilish uchun Risk Management Information Systems (RMIS) tizimlaridan foydalanish mumkin. RMIS tizimlari yordamida valyuta kurslarining o'zgarishi va foiz stavkalari kabi risklar kuzatilib, xavf-xatarlarni oldindan aniqlash va prognoz qilish mumkin.

ERP tizimlari bilan integratsiya qilinishi orqali risklarni avtomatik ravishda kuzatish va tahlil qilish imkoniyati mavjud. AI (sun'iy intellekt) va big data texnologiyalaridan foydalangan holda risklar prognozlanadi va strategik qarorlar qabul qilinadi.

Risk tahlili orqali korxonaga kutilmagan yo'qotishlardan himoya qilish, tavakkalchilikni kamaytirish va moliyaviy barqarorlikni saqlab qolish imkoniyatiga ega bo'ladi. Risklarni samarali boshqarish kelajakdagi investitsiya va o'sish strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Oltinchi ko'rsatkichlar guruhi - Prognozlar uchun qo'shimcha ma'lumotlar guruhi bo'lib ularga kiruvchi manbalari tarixiy moliyaviy ma'lumotlar, bozor tadqiqotlari va tashqi ma'lumotlar manbalaridir. Tarixiy ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish uchun AI va Machine Learning algoritmlaridan foydalanish mumkin. Bu algoritmlar yordamida olingan ma'lumotlarga asoslanib kelajakdagi rivojlanish prognoz qilinadi.

ERP tizimlari bilan integratsiya qilinishi orqali tarixiy ma'lumotlarga asoslangan prognoz modellarini avtomatlashtirish mumkin. ERP tizimi real vaqt rejimida to'plangan ma'lumotlarni tahlil qilish orqali kelajakdagi strategiyalarni belgilash uchun zarur bo'lgan aniqlikni ta'minlaydi.

Prognozlar uchun qo'shimcha ma'lumotlarni tahlil qilish orqali kelajakdagi o'sish imkoniyatlarini aniqlash, rivojlanish yo'nalishini belgilash va raqobatbardoshlikni oshirish mumkin. Bu korxonaga raqobatbardoshlardan oldin o'sish imkoniyatlarini sezishga yordam beradi va muvaffaqiyatli strategik qarorlar qabul qilishda ko'maklashadi.

Sanoat korxonalarida moliyaviy operatsiyalarni avtomatlashtirish — bu nafaqat zamonaviy texnologiyalar davrining talabiga moslashish, balki barqaror rivojlanish va uzoq muddatli muvaffaqiyatni ta'minlash uchun strategik asosdir. Bozor iqtisodiyotining dinamikasi va raqobatning keskinligi sharoitida korxonalar uchun moliyaviy jarayonlarni tezkor, aniq va izchil tahlil qilish imkoniyati yaratadi. ERP tizimlari va ularning avtomatlashtirish imkoniyatlari tufayli korxonalar o'z moliyaviy ko'rsatkichlarini yanada chuqurroq tahlil qilish, xarajatlarni optimallashtirish va resurslarni samarali boshqarish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Moliyaviy avtomatlashtirishning asosiy foydalaridan biri — vaqt va resurslarni tejash orqali korxonaga faoliyatini strategik yo'naltirishdir. Bunda moliyaviy barqarorlik va kelajakdagi o'sish salohiyatini baholash yanada aniqroq bo'ladi, bu esa korxonani tezkor va asosli qarorlar qabul qilishga undaydi. Operatsion va bozor ko'rsatkichlar tahlili esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va yangi bozor imkoniyatlarini aniqlashga yordam beradi. Har bir ko'rsatkich to'g'ri tahlil qilinishi orqali korxonalar mijoz

ehtiyojlariga javob berish, xarajatlarni kamaytirish va foydani maksimal darajada oshirish imkoniga ega bo'lishadi.

Bundan tashqari, xavflarni oldindan aniqlash va boshqarish moliyaviy yo'qotishlar xavfini minimallashtiradi. Risklarni boshqarish tizimlari orqali valyuta kurslarining o'zgarishi, kredit bozoridagi o'zgarishlar va iqtisodiy beqarorlik kabi xavflarga tezda javob berish mumkin. Shuningdek, tarixiy ma'lumotlarga asoslangan prognozlar korxonaga raqobatchilardan oldin o'sish imkoniyatlarini ko'rish va rivojlanish yo'nalishlarini belgilashda yordam beradi.

Shunday qilib, moliyaviy avtomatlashtirish nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlarni yaxshilash, balki korxonaning ichki va tashqi jarayonlarini mukammallashtirish uchun ham keng imkoniyatlar yaratadi. Avtomatlashtirilgan tizimlar orqali uzluksiz axborot oqimi ta'minlanib, samaradorlik va raqobatbardoshlik oshadi. Ushbu jarayon orqali korxonalar o'z iqtisodiy barqarorligini mustahkamlab, yangi bozorlarga chiqish, innovatsiyalar joriy etish va muvaffaqiyatli rivojlanish sari dadil qadam tashlash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Umuman olganda, moliyaviy avtomatlashtirishning ahamiyati shundaki, bu korxonalarini nafaqat vaqt va resurslarni tejash, balki ularni yangi rivojlanish bosqichlariga olib chiqadi. Shunday ekan, korxonalar zamonaviy avtomatlashtirish vositalaridan foydalangan holda, o'z kelajagini shakllantirishi va o'sishga yo'naltirilgan strategiyalarni yaratishi zarur. Bu esa sanoat korxonalarini iqtisodiy barqarorlik va muvaffaqiyatga erishishda kuchli raqobat afzalligiga ega bo'lishiga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Cumming, Douglas & Schwiendbacher, Armin. (2016). Fintech Venture Capital. SSRN Electronic Journal. 10.2139/ssrn.2784797.

Temelkov, Zoran. (2020). Differences between traditional bank model and fintech based digital bank and neobanks models. 8-15.

Abutidze, Gocha. (2021). Bank transformation process in an unstable global environment. *piretc-Proceeding of The International Research Education & Training Centre*. 104. 57-69. 10.36962/ECS104/1-2-57.

Hidayat, Adrian. (2021). Banks in Midst of Fintech and Neobanks. *eCo-Buss*. 3. 44-47. 10.32877/eb.v3i2.190.

Asma, Umme & George, Gisa & Johnson, Johnsy. (2022). A Study On Challenges And Future Of Neobanks In India. *International Journal of Early Childhood Special Education*. 14. 2022. 10.9756/INT-JECSE/V14I4.71.

Gorodianska, Larysa & Tetiana, Nosenko & Vember, Viktoriia. (2019). Neobanks Operations and Security Features. 839-842. 10.1109/PICST47496.2019.9061268.

Louis, John & Jang, Beumhoo. (2022). A comparative legal study on neobank between South Korea and Indonesia. *Journal of Law and Policy Transformation*. 109. 10.37253/jlpt.v7i1.6753.

Micheli, Anna & Calce, Anna Maria & Di Nallo, Loris. (2023). Value creation in fintech sector. *Pressacademia*. 10.17261/Pressacademia.2023.1688.

Stojakovic-Celustka, Suzana. (2023). FinTech and Its Implementation. 10.1007/978-3-031-22228-3_12.